

Les maletes de Jim Jarmusch

Koferi Džima Džarmuša

Petar Matović

Traducció de Pau Sanchis i Josipa Sokol

Una qüestió de llum

En el fons sóc una qüestió de llum
Iorgos Seferis

I

Tom Waits va dir de Jarmusch que, com que els cabells se li havien tornat blancs als 15 anys, sempre es va sentir un immigrant de l'adolescència. Els personatges de Jarmusch sembla que sempre estiguen fora de lloc, igual que l'àngel Bruno Ganz de Wim Wenders que es mira la trapezista des de les cornises de Berlín, o el director de cinema que interpreta Harvey Keitel que projecta la mirada d'Ulisses sobre el descarnat segle XX balcànic al film d'Angelopoulos. Éssers estranys que es miren el món des de fora i alhora tenen l'impuls de participar-hi i, quan ho fan, el seu gest és líric, és a dir, penetrant i introspectiu.

Traduir i llegir Petar Matović convida a tornar a veure algunes d'aquestes pel·lícules i trobar-hi gestos semblants. L'estranyesa i la distància generen alhora la voluntat de fugir i la de participar. La fugida és tancar-se dins el propi món, en una habitació, i fer la crisàlide, cercar el pare absent i no anar darrere de la xica que se'n va a Grècia i ja no en tornarà, buscar resposta en els llibres, en la cultura grecollatina i en la judeocristiana, i en la tradició sèrbia. Participar és crear el poema que ho diga, el poema que sàpiga expressar la voluntat de seguir la llum i que ens il·lumine, com la brasa del cigarret, o el llamp enmig de la tempesta, com la pantalleta del telèfon mòbil, el dial de la ràdio i la pantalla de l'ordinador. Com una cuca de llum que ix de la crisàlide, la poesia de Petar Matović ens obri el món interior i exterior d'un jove poeta serbi que va viure la caiguda de Milošević i la transformació del país quan acabava la carrera. En aquest context, la sensació de desorientació, d'estranyesa, i també de ràbia i rebuig, és el punt de partida de molts d'aquests

poemes. Aquest poemari avança, gairebé sense eixir d'una cambra atapeïda d'objectes i referències culturals, des de la Sèrbia actual al món fluid dominat per la xarxa, mentre el subjecte dels poemes teixeix una densa teranyina on és alhora aranya i presa. Esdevenir també la veu que ho explica i que il·lumina amb ironia, desolació, erotisme i erudició algun passatge sarcàstic o grotesc, i una forta càrrega de lirisme ha estat la troballa que ha transformat la crisàlide adolescent en el poeta adult.

II

Petar Matović (Požega, Sèrbia, 1978) és una de les veus emergents de la poesia sèrbia actual. Aquest és el seu segon llibre, que ha estat molt ben rebut per la crítica i el públic de Sèrbia i Croàcia i ha estat traduït al polonès. Traduir-lo al català va ser un repte que vaig acceptar gustós i potser de manera una mica inconscient, com qualsevol aventura que hom encara. La connexió amb Matović naix de diversos encontres poètics a Belgrad i a Mallorca entre els col·lectius Treći Trg i Pèl Capell. Treći Trg és un col·lectiu liderat pels poetes Dejan Matić i Milan Dobričić que fa una tasca de dinamització i edició de poesia a Belgrad encomiable i que en els darrers anys ha demostrat molt d'interès per la poesia catalana actual. En justa correspondència, i perquè la poesia sèrbia també té molt a dir, el col·lectiu Pèl Capell va difondre una petita mostra de l'obra d'alguns poetes joves i d'altres de clàssics, amb el gran Vasko Popa al capdavant, en un número especial de la seua revista, *Pèl Capell*. En aquell número ja hi havia tres poemes de Petar Matović.

III

Aquesta traducció, que signe amb Josipa Sokol, no hauria estat possible sense l'ajut i el consell d'algunes persones que ens han aclarit dubtes i ens han advertit dels paranyens en què podríem haver caigut. La majoria d'aquestes persones, com Josipa, són o han estat estudiants de català a les universitats de Belgrad i de Zadar. Agraïsc, doncs, a Ivana Ivković, Vedrana Lovrinović

i Marija Džaja, així com a l'amic Nikola Vuletić, professor de la Universitat de Zadar, la paciència, la dedicació i tots i cadascun dels suggeriments i esmenes. Tots ells m'han ajudat a comprendre millor l'original i a trobar les solucions més escaients en la traducció. Si en algun cas no ha estat així, la responsabilitat és tota meua.

Aquest llistat d'agraïments l'he de fer extensiu a Àngel Igelmo i a les persones que van treballar en aquell número 12 de la revista *Pèl Capell* dedicat a la poesia sèrbia actual, en què van aparèixer publicats els poemes “En el tall de la fulleta d'afaitar” (versió d'Àngel Igelmo i Hristina Vasić), “Virus: Sèrbia” (versió de Pau Sif i Boško Habuš) i “La deixalleria d'Europa” (versió de Pau Bori i Jelena Petanović).

Finalment, cal dir que aquest projecte de traduir *Les maletes de Jim Jarmusch* no hauria estat possible sense l'entusiasme de Jaume C. Pons Alorda i el suport i la confiança dels editors Joan Tomàs Martínez i Pau Castanyer. Gent valenta i bona.

Pau Sanchis

za S. L.
per a S. L.

Paraleles ensorradés
Urušene paralele

Na oštrici brijača

Ove godine lipe kasne u cvetanju,
Ana se opet neće vratiti iz Grčke,
a sobu sam okrečio u žuto: smiruje.

Svako jutro budim se umoran i znojav,
vreme do paljenja prve cigarete je
misao o stihu, ritmu i šibici.

Nemam celinu. Moja utroba je kormoran
s maramom pod vratom. Dok lutam
sam sebi nisam Odisej, a ni Ahasfer.

Svaki put obećavam, kad pred brijanje palcem
ispitujem oštricu žileta, da će, čim budem
zadovoljan sobom, napisati pesmu.

En el tall de la fulleta d'afaitar

Enguany els til-lers floriran tard,
Ana tampoc tornarà de Grècia,
i he pintat l'habitació de groc: tranquil·litza.

Cada matí em desperte cansat i suat,
el temps fins que encenc el primer cigarret és
pensament del vers, ritme i un misto.

No tinc visió de conjunt. El meu ventre és un corb marí
amb un mocador al coll. Mentre vagarege
no em veig com Odisseu, ni com Ahasverus.

Cada vegada promet, quan abans d'afaitar-me
comprove amb el polze el tall de la *gillette*, que quan estiga
satisfet de mi mateix escriuré un poema.

Iz kapetanovog dnevnika

Seferisu

Na kormilo udario talas,
a u potpalublu zrak sunca
ostao kao na fotografiji.

Kapetan u brodski dnevnik piše:
„Bura je uništila topose, mornari
poput galebova kriču od gladi,
Homer /brodski pas/ očima svetluca
u spremištu: *strah!* Kopno
i sirene ne videsmo danima.

Vetar nas je odvukao daleko, na more
nezabeleženo u kartama i zvezdama.
Paluba škripi od oluje i vode.
Ne zna se šta je više pocepano: jedra,
ili naše duše.

Navigator Matios Paskalis krizira:
odlazi na jarbol, među gromove,
i očajava za ružama.

Nestaje mastila. Ovo pišem u trenu munja.”

Del diari del capità

A Seferis

Una ona ha colpejat el timó
i a la bodega un raig de sol
roman com en una fotografia.

El capità escriu al diari de bord:
“La bora ha destruït els tòpics, els mariners
criden de gana com gavines,
Homer /el gos de la nau/ amb els ulls brillants
al rebost: *la por!* Fa dies
que no veiem terra ni sirenes.

El vent ens ha arrossegat lluny, per un mar
que no figura als mapes ni a les estrelles.
La tempesta i l'aigua fan cruir la coberta.
No se sap què està més esguerrat: si les veles,
o les nostres ànimes.

El naveuant Mattia Pascal és presa del pànic:
s'enfila a l'arbre en plena tronada
i es desespera per les roses.

No queda tinta. Escric això en l'instant dels llamps.”

Selidba

I noćas sam preterao s nikotinom.
Grudni koš struže pod neprihvaćenom težinom,
suva je usna duplja,
u dahu oporosti više no u životu
klošara, što se kao zmije množe
pod mostovima.

Ne osećam tragičnost egzistencije,
ne polemišem s njom. Plamte diodne baklje
u mojoj sobi, svetlost razvučena u mrežu,
senke se razdiru... To je ono
što me greje. Pomisao na bekstvo
katkad je sasvim dovoljan beg,
pomalo sam neosetljivi Dedal,
a klepsidra je velika laž o vremenu.

Svet prodire reljefnim odrazom u oknu,
sad je zima, sneg provejava, žalim
za novembrom koji je prošao bez danonoćnih
kiša, smisao isisan kao mušmula,
i jedino me taj duhansko plavi dim,
što poput astronauta putuje u ovoj geometriji
zaglašene beline, otvara ka nekoj nepoznatoj
svetlosti koja dolazi iznutra, iz krvi.

Ironiju nisam iskašljao:
Metempsihiza je suština orgazma.

Mutació

Anit també em vaig sobrecarregar de nicotina.
El pit crema sota un pes intolerable
i es resseca la cavitat bucal,
l'alè és més agre que la vida
dels captaires, que proliferen com serps
sota els ponts.

No sent la tragèdia de l'ésser,
no debatisc amb ell. Tortexes de díode cremen
a la cambra, la llum s'arrosegà fent xarxes,
lesombres s'esquincen... És això
el que m'escalfa. De vegades, pensar la fugida
ja és una bona escapatòria,
sóc una mica com Dèdal, l'insensible,
i la clepsidra és la gran mentida sobre el temps.

El món penetra amb el reflex del relleu per la finestra,
ara és hivern, neva i fa vent, lamente
que novembre passara sense pluges
constants, l'essència xuclada com un nispro,
i només aquell fum blau de tabac,
que viatja com un astronauta per aquesta geometria
de blancor que s'exhaureix, m'obri devers alguna llum
ignota que ve de dins, de la sang.

Encara no he escopit la ironia:
la metempsicosi és l'essència de l'orgasme.

Gluhi Odisej

*U san mi dodji oče
Da znam da ne sanjam*

Moj sto je razočarani Telemah.
Ispod miljea mrvice hleba
krune se pod laktom. Okno me
izlaže hijerogamiji svetlosti.
Koliko sam sâm?

Ova tišina je mala, kao gutljaj kafe.
Sunce grize nogare stolice. Kažeš:
praznina, i to je šoljica s koje se
ljušti boja. Katkad i: mrav
koji urnebesno pređe zamku soli.

Ljutiti me opteretio Sizifom:
menjam raspored tegli - zavidim mu!

Vetar naglo nagna zavese ka središtu, do stola,
gde svih svetova razlike zaćute, one potpuno ožive,
k'o karikature: naliče trudnicama na venčanju...

U pet popodne svakodnevno izlazim,
da se zbližim sa senima: eros,
to je sveća na grobu mog oca.

Sord Odisseu

*Visita'm mentre dorm, pare,
i així sabré que no estic somiant*

La meua taula és Telèmac decebut.
Sota el tapet, engrunes de pa
fan corones sota el colze. La finestra
m'exposa a la hierogàmia de la llum.
Etic molt sol?

Aquest silenci és petit, com un glop de cafè.
El sol rosega les potes de la cadira. Dius:
el buit, i és la tassa que va perdent
color. De vegades també la formiga
que amb estrèpit travessa la trampa de la sal.

L'aïrat m'ha carregat amb Sísif:
canvie els potets de lloc —l'envegem!

De sobte, el vent empeny les cortines cap al centre, fins a la taula,
allà on callen les diferències de tots els mons, s'omplin de vida,
com caricatures: semblen dones que es casen prenyades...

Cada dia isc a les cinc de la vesprada,
per intimar amb les ombres: eros
és el ciri a la tomba del meu pare.

Paris, Taxis

Baš negde na sredi januara počele su da plamte zrake na krovovima. I još jedna zima u istom gradu, istom stanu (a to je baš kockasta reč), na običnom zelenom itisonu, peći ispod prozora... Znaš kako ume nebo da se zapali u tek ogrejano januarsko predvečerje, nozdrve su prevarene na proleće, zamisli kadar u kome ptice pohrle ka gornjoj ivici, a svestan si da je platno u pitanju, to je već davna navika, i šta god da se ugleda, pomireno kažeš: *U bioskopu sam.* Izazoveš i kloparanje projektorja, nalik vozovima koje noću osluškuješ... I opet si pokunjen, to je ista boljka, žal što ne kazniš oca da odgleda *Paris, Texas*: sećaš se neba i asfalta kroz pustinju, jedne drumske krstarice, udalji se i to je tek dečji crtež, ako preteraš, može se čak i tumačiti, ali ostaje to osećanje: sav projektovan u ovo prosuto sunce, jedno januarsko predvečerje koje kaže – prokleti da su očevi što su prerano umrli.

Paris, Taxis

Just a mitjan gener començaren a cremar
els raigs a les teulades. I un hivern més a la mateixa
ciutat, al mateix pis (i aquest sí que és un mot cúbic),
amb l'estora verda de sempre, l'estufa sota la finestra...
Ja saps com crema el cel quan amb prou feines escalfa
el crepuscle de gener, i per a l'olfacte enganyat ja és
primavera, imagina't l'escena en què els ocells s'afanyen
cap al caire més alt, i ets conscient que es tracta d'una pantalla,
i que ja és un vell costum, que veges el que veges,
et dius resignat: *Sóc al cinema.* També provoques
el soroll del projector, semblant al dels trens que escoltes
a les nits... Tornes a estar abatut, el mateix mal,
el penediment de no haver castigat el pare fent-li veure *Paris, Texas:*
et recordes del cel i de l'asfalt a través del desert, un
tràiler a la carretera, si t'allunyes és només el dibuix d'un infant,
si exageres fins i tot es pot interpretar, però queda
aquel sentiment: tot projectat en aquest sol desfet,
un crepuscle de gener que diu: maleïts siguen
els pares que es moren massa aviat.

Armagedon

Negde pred zatvaranje
U mrtvom uglu kafea
Iza čaša neisprijene žestine
Što se žare poput zlata
Njegovo telo je sprud
Sa olupinom Hrista

Harmagedon

Poc abans que tanquen,
en un angle mort del bar,
rere les ardents copes no begudes
que cremen com l'or,
el seu cos és un banc de sorra
amb closca de Crist.

Povratak u stan

Vraćam se u stan. Naglo otključavanje, kao kad pukneš prstima, prašina što se zasrebri u piramidi videla, senka savlada prag /dezintegracija svetlosti/, a onda škripno zatvaranje vrata, još glasnije obrtanje ključa (kako bi predstavio zvuk što se upije u mermerna stubišta, ovde, iza debelih vrata bez špijunke?), i okretanje tela ka unutrašnjosti – evo te u egzilu, intimnoj izbi čiju ulogu skrivaš čak i od poznanika, zaluđenih Belom.

Osmislio sam ovaj dom, diskretnu naseobinu ljubavi, stari nameštaj što još uvek miriše na smolu, kao zvuk smanjena svetlost, i ja: kad iz fotelje pogledom pređem po kutovima sobe /krajem oka drum udari u okno/, zastanem na paučini – *evo ga!*: taj blagoslov nesavršenstva, ova soba što odbija dizajn milenijuma, ta mana,

ta zapuštenost otkloni umor. Pod kapcima, zenica još pamti: vrevu, drumski sabor mašina, besede bankomata, kanon odeće...Ali bez emocija! Varka bledi u strujanju malja na vratu pretvorenu u šapat što kaže: Pusti ... Usni... Opusti se:

Još uvek – moguć je Bog!

Retorn al pis

Torne al pis. Girar la clau bruscament, com quan fas crepitjar els dits, la pols que es va argentant sobre la piràmide de llum, l'ombra travessa el llindar /desintegració de la llum/, i després el grinyol de la porta que es tanca, girar la clau fent més soroll encara (¿com es representa el so que absorbeix l'escala de marbre, ací, darrere de la gruixuda porta sense espill?), i fer girar el cos cap a l'interior —ja ets a l'exili, barraca íntima el paper de la qual amagues fins i tot als coneguts, a qui Bell fa embogir.

He donat sentit a aquesta llar, discreta colònia de l'amor, vells mobles que encara fan olor de resina, com el so atenuat de la llum, i jo: quan des de la butaca esguarde els racons de la cambra /de cua d'ull el camí topa amb la finestra/, m'ature a la teranyina —és *ací!*: aquesta beneïda imperfecció, aquesta cambra que rebutja el disseny del mil·lenni, aquell defecte, aquella deixadesa elimina el cansament. Sota les parpelles, la pupilla encara recorda: la gentada, l'assemblea de cotxes a la carretera, el discurs del caixer automàtic, la roba de moda...

[Però sense emocions! L'engany s'esvaeix en l'alè als pèls del bescoll que esdevé un xiuxiueig que diu: Deixa-ho... Dorm... Relaxa': Déu és possible! Encara.

Ozračenje sobe

Ivanu V. Laliću

Munje lome nebo, ispod leži grad
koji gubi struju u pomračenju: muči se
s nevidljivošću.

Postoji skriveno značenje oluje:
ako spustiš kapke – požutela uspomena
sa letovanja – lahor mora
što ga je zapamtilo oko, a ne uho
sviklo na metež psihe.

Muči se s postojanjem, grad
tutnji, u grmljavini, sav zbran u blesku:
Bog je velik, govoriš

sam sa sobom, iza okna, sa bezbednog mesta.
Bog je velik, ponavljaš u svakom ozračenju
sobe što otkrije smetove postelje prazne od košmara.

Tvorac je ukinuo boje, i sada možeš da biraš
stvarnost u kojoj postojiš više: onog kojeg slutiš
ipak ćeš sresti.

Resplendor de la cambra

A Ivan V. Lalić¹

Llamps esberlen el cel, a sota jau la ciutat
que perd els llums en l'eclipsi: la turmenta
la invisibilitat.

Hi ha un sentit ocult en la tempesta:
si clous les parrelles —el record esgrogueït
de l'estueig— la brisa de la mar,
que recorda l'ull, i no l'orella
avesada al desordre de la psique.

L'ésser la turmenta, la ciutat
ressona en la tronada, concentrada en un llampec:
Déu és gran, et dius

a tu mateix, darrere la finestra, des d'un lloc segur.
Déu és gran, et repeteixes amb cada llampada
de la cambra que descobreix dunes al llit que el malson ha buidat.

El creador ha suprimit els colors, i ara pots triar
la realitat on més ets: aquell que pressents
i al capdavall trobaràs.

¹ Ivan L. Lalić (1931-1996) fou un dels poetes serbis més destacats del segle XX (*N. dels T.*).

Fulgor de serp
Zmijjski sjaj

Vežba

Oblaci u ofanzivi.

Rastinje u kontinentalnom frontu, volumen
mirisa intenziviran. Težina i oporost što pritiska,
kao domaći duvan, grudni koš. Bronhije, bulke ucvetale,
opstruišu udisaj. Bagrem, lipa – razaranje vazduha,
u frustraciji zelenilo.

Osluškujem lišće pod centima kiše.

Pravim dobro izvežban pokret, u širokom luku
izbacim opušak: *žar!* – spretno provlačenje dok ne
blesne u milisekundi kapnice, poput munje, a onda
padne čudno: kao onaj list kestena, strmoglavce,
s peteljkom naniže.

Exercici

Núvols a l'ofensiva.

Vegetació al front continental, el volum intensificat del perfum. Pesantor i asperesa que oprimeixen, com el tabac casolà, el tòrax. Els bronquis, roselles en flor, obstrueixen l'alè. Una acàcia, un til·ler: la destrucció de l'aire, en la frustració de la verdor.

Escolte les fulles sota la pluja torrencial.

Faig un moviment ben assajat, fent un arc obert llance la burilla: *brasa!* —amb destresa fins que espurneja en el milisegon de la gota, com un llampec, i aleshores cau estranyament: com aquella fulla de castanyer que es precipita tronc avall.

Pred nevreme

DŽ. Džarmušu

Škripa bombon celofana, pokret koji ga konačno odbacuje u vodu. Vreme takvo da se ne može izreći. Zvučno sisanje slatkiša, *svejedno-mi-je* pogled; ali pamti se: celofan, u vazduhu, slisko se raskriljuje, takav raspon krila ni drusni albatrosi nemaju.

Neko tu prepoznaće osećanja, ja samo sliku: šljunak kako se kreće po rečnom dnu. Ovo nije mesto za snove: kuhinjska stolica ulegla u rečni sprud, belutak zadržava kesicu, lišće se diže u spiralu: odlazim pre nevremena. Sve u jednom kadru.

Abans de la tempesta

A Jim Jarmucsh

La fressa de la cel-lofana del caramel, el gest que finalment la llança a l'aigua. Un oratge que no es deixa descriure. La llepada sorollosa de la llepolia, amb mirada de m'és igual; però que recorda: la cel-lofana, en l'aire, estén les ales lliscant, una obertura d'ales que no tenen ni els ufanosos albatros.

Hi ha qui reconeix el sentiment, jo només la imatge: la grava que es mou al fons del riu. Aquest no és lloc per a somnis: la cadira de la cuina ensorrant-se a la duna del riu, el quars sosté la bosseta, les fulles s'envolen en espiral. Me'n vaig abans de la tempesta. Tot en un quadre.

Zmijiski sjaj

Ležali smo na suncu, na obali reke
koja se kao klin zavlačila u stene preko puta.

Ptice nisu graktale: gnezda svijena
na liticama bila su krune zmijama,
koje su nas posmatrale poput mački
sa raširenim zenicama, kao pred hramom
u koji nisu smele da uđu.

Na vrhu tih gromada očekivale su smrt.
Osetivši poslednji trenutak bacale su se
u vodu, u vazduhu lomeći se kao
aluminijumske trake. O njih je bleskala
svetlost, šamaravši zenice.

Nemi suicid završavao se pljuskom.
Kapljice vode koje nas naglo prsnuše
nosile su zmijski sjaj.

Fulgor de serp

Estàvem estirats al sol vora el riu
que com un clau s'introduïa entre les roques d'enfront.

Els ocells no grallaven: els nius
construïts sobre les pedres eren corones per a les serps
que ens contemplaven com gats
de pupil·les dilatades davant d'un temple on
no els fóra permès entrar.

Als cims d'aquells penyals esperaven la mort.
En sentir l'instant postrer es llançaven
a l'aigua, es trencaven en l'aire
com tires d'alumini. Se'ls reflectia
una llum que bufetejava les pupil·les.

El suïcidi mut s'acabava amb una capbussada.
Les gotes d'aigua que de sobte ens esquitaren
tenien el fulgor de les serps.

Vatre Svetog Heraklita

Ležali smo na obali reke, skrovitom mestu u klancu.
Malo neba i sunca, hučanje vode kroz podzemne špilje,
miris ribe nataložen na stenama i šljunak koji je žuljaо
leđa: to je sve što smo imali. Pomišljali smo na smrt
u našoj mladosti, hteli neki drugi život, *ne ovaj!*

Zapalili smo vatru: da u njoj vidimo naše sudbine.
Tražili smo ljubav, a ona je bila tu: stari grčki bogovi
i naša tela presijavala su se od vode, jednaki u veri i strasti.

Osećanja bi nam eksplodirala svaki tren,
a mi sa tim ništa nismo umeli da uradimo.

Ležali smo na skrovitoj obali, u klancu. Kroz procep,
tek širi od reza, kao fini heroin sipile su zvezde na
naga tela, uz vatru, za novi brodolom i novu mitologiju.

Els focs de Sant Heràclit

Jèiem vora el riu en un indret amagat del gual.
Un tros de cel i sol, remor d'aigua en grutes subterrànies,
l'olor de peix que impregnava les roques i la grava que se'ns
[clavava a

l'esquena: és tot el que teníem. Pensàvem morir
joves, volíem una altra vida, *no aquesta!*

Encenguérem foc per si hi vèiem els nostres destins.
Buscàvem l'amor, encara que ja hi era: el centelleig de l'aigua
dels antics déus grecs i dels nostres cossos, idèntics en la passió
[i la fe.

Els sentiments ens esclataven tothora,
però no sabíem fer-ne res.

Jèiem a la riba oculta del riu. A través de la fendidura,
poc més que un tall, ens plovien estels com heroïna fossa
sobre els cossos nus, vora el foc, pel nou naufragi i la nova
[mitologia.